

PAPP LÁSZLÓ*

Uzsorabíróság**

I.

A három hatalmi ág elválasztása a polgári államokban a jogállamiság alapfeltételeként is értelmezhető, amely a jogviták független elbírálásának alapvető biztosítója. Hazánkban a jogállami értelemben vett igazságszolgáltatásról a bírói hatalomról szóló 1869:IV. tc. megalkotása óta beszélhetünk, amely elválasztotta a közigazgatástól az igazságszolgáltatást, és deklarálta, hogy a bíró kizárólag a jog normái alapján köteles ítélni.¹ A bírói hatalmi ág függetlensége azt az alkotmányos igényt fejezi ki, hogy az igazságszolgáltatást úgy kell megszervezni, hogy annak működése mentes legyen a törvényhozó és végrehajtó hatalom illetéktelen beavatkozásától. A bírói és a végrehajtó hatalom elválasztása azonban soha sem lehet mechanikus, hiszen az a maga tökéletességében egyetlen országban sem jelentkezik.² A továbbiakban az igazságszolgáltatás egységességével kívánok foglalkozni, amely magában foglalja a rendes bíróságok és a különbíróságok alkalmazásának problematikáját.

Időtől és kortól függetlenül a különbíróságok vizsgálata körében két alapfeltételt kell elfogadnunk. *Egyrészt* a különbíróságok és az ott dolgozó bírák ítélező tevékenysége és jogállása ugyanolyan, mint a rendes bíróságokon dolgozó bíróké. Ebből adódóan a különbíróságok bírói ugyanazt a bírói függetlenséget élvezik, tevékenységük ugyanolyan ítélezési tevékenységnek minősül. *Másrészt* a bírósági szervezetrendszeren belül a rendes és különbíróságok aránya soha nem lehet azonos, mindig az előbbi primátusának kell érvényesülnie. Amennyiben az első előfeltétel sérül, akkor valójában nem is különbíróság, hanem rendkívüli bíróság jön létre, amely sem az igazságszolgáltatás egységességével,

* egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

** Jelen tanulmány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Államtudományi Műhely keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem együttműködésével készült.

¹ 1869:IV. tc. 1. §-a értelmében „az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítetik. Sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.” Ehhez párosul a 19. §, mely szerint „a bíró a törvények, a törvény alapján keletkezett s kihirdetett rendeletek s a törvényerejű szokás szerint tartozik eljárni és ítélni.” A törvény jelentőségéről lásd bővebben: MÁTHÉ GÁBOR: *A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. tc. létrejötte és jelentősége a dualizmus jogrendszerében*. Gazdaság- és jogtudomány: a Magyar Tudományos Akadémia Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának közleményei. 1969. 3. köt. 1/2. sz. 133–161. pp.

² Ennek értelmében a közigazgatási szervek mindig is végeznek jogszolgáltatást, melynek iskolapéldája a kihágási, majd később szabálysértési ügyek közigazgatási szervekhez való telepítése. Ugyanakkor a bíróságok is végeztek igazgatási teendőket, így a tárgyalat korszakban a telekkönyvek, azaz a mai értelemben vett ingatlan-nyilvántartás járásbírói kontroll alá került.

sem pedig a jogállami bíraskodással nem egyeztethető össze.³ Amennyiben pedig a második követelmény sérül, azaz a különbíróóságok arányaikban elérik, esetleg meghaladnák a rendes bíróságokat, akkor az az igazságszolgáltatás egységességének az elvét emésztené fel, amellyel a bírósági szervezet átláthatatlanná válna, ez pedig mind a bírósághoz fordulás jogát, mind az átlátható és kiszámítható igazságszolgáltatás követelményét sértené. Mind a két előfeltétel abból a preconcepcióból indult ki, hogy a különbíróóságok korlátozott mértékben megengedhetők, azaz a jogállamisággal nem összeegyeztethetetlenek.

Kitekintve Európa többi országaira azt látjuk, hogy különböző intenzitással szinte valamennyi állam alkalmazza a különbíróóságokat.⁴ Mindez hazánkban sincs másképp, hiszen az Alaptörvény 25. cikk (4) bekezdése értelmében „A bírósági szervezet többszintű. Az ügyek meghatározott csoportjaira külön bíróságok létesíthetők.” Ugyanigy Alaptörvényünk hatálybalépését megelőzően az 1949:XX. tv. 45. § (1)-(2) bekezdése is hasonló rendelkezést tartalmazott,⁵ s ha időben visszafelé haladva alkotmányfejlődésünk kartális periódusát elhagyjuk, akkor azt tapasztaljuk, hogy 1949 előtt a történeti alkotmányunk is lehetővé tette a különbíróóságok szervezését. Mindezekből következik, hogy a magyar közjogi hagyomány szerves részét képezte a különbíróóságokban való gondolkodás. A tanulmány a 19. század közepétől napjainkig áttekinti és rendszerezni kívánja a Magyarországon működött különbíróóságokat.

A különbíróóságok rendszerezésének egyik lehetősége, hogy azok felállítását a korszakra jellemző történelmi sajátosságként értelmezzük vagy nem. Így az első csoportba azok a különbíróóság tartoznak, amelyek a korszak történelmi sajátossága hívott életre. Ide sorolhatóak: a) Főudvarnagyi Bíróság; b) konzuli bíraskodás; c) községi bíraskodás és békebírák; d) népbíróságok; e) társadalmi bíróság; f) Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa. Míg a második csoportba azok a bíróságok sorolhatóak, amelyek nem, vagy nem feltétlenül korlátozódnak egy adott történelmi korszakhoz. Ebbe a csoportba sorolhatóak: a) katonai bíróságok; b) Fiatalkorúak Bírósága; c) munkaügyi bíróságok; d) Közigazgatási Bíróság; e) szabadalmi bíraskodás; f) Hatásköri Bíróság, g); Kartellbíróóság. Ebbe a felosztásba az újszababíraskodás nehezen illeszthető bele, hiszen egy olyan különbíróóságról van szó, amely egy meghatározott történelmi korszakhoz igazodik, azonban az újszababíraskodás megítélése mind a mai napig létfontosságú, főként, ha annak magánjogi és büntetőjogi vetületét is vizsgálni akarjuk. A polgári kori Magyarország különbíróóságainak a vizsgálata a modern jogtörténet kutatás feladata, hiszen azokról

³ Ilyen rendkívüli bíróságok voltak a rögtönítélő, statáriális bíróságok.

⁴ A teljesség igénye nélkül napjainkban különbíróóságként közigazgatási bíróságot (Belgium, Bulgária, Dánia, Németország, Észtország, Franciaország, Finnország, Olaszország, Litvánia, Luxemburg, Hollandia, Lengyelország, Portugália), katonai bíróságot (Bulgária, Görögország, Románia), tengerészeti és kereskedelmi bíróságot (Dánia, Svédország), ingatlan-nyilvántartási bíróságot (Dánia), munkaügyi bíróságot (Németország, Ciprus, Szlovénia, Finnország), szociális bíróságot (Németország), adóügyi bíróságot (Németország) határozzák meg az egyes jogrendszerek.

⁵ A negyedik alaptörvénymódosításig Alaptörvényünk illetve a korábbi alkotmányunk vonatkozó rendelkezései között legfeljebb annyi különbséget vélünk felfedezni, hogy az Alaptörvény hivatkozott rendelkezése példalózó jelleggel – a közigazgatási és munkaügyi bíróságokra utalva – nevesíti a különbíróóságokat, míg a korábbi alkotmány szövegezése egyszerűen csak deklarálta azok megengedhetőségét. A negyedik alaptörvénymódosítással azonban az említett példalózó jellegű felsorolás kikerült az alapszövegből.

átfogó monográfiák eddig szinte alig készültek.⁶ A tanulmány a továbbiakban az uzsorabírászkodás 20. századi magyar megoldását ismerteti.

II.

Az uzsoraügyletek jogi megítélése azért is érdekes, mert már a 20. század elején annak magánjogi és büntetőjogi értelmezése is létezett. A magánjog szempontjából az uzsorás szerződések szankcionálása akkor került előtérbe, amikor az I. világháborút követően a liberálkapitalista gazdaságpolitika és gazdaságpolitikai szabályozás meghaladottá vált. A két világháború közötti hazai magánjogi szabályozás egyik sajátossága, az állami szerepvállalás növekedése a magánjog terén. Ennek keretében született meg a tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikk, illetve az uzsoráról szóló 1932. évi VI. törvénycikk. Az utóbbi meghatározásában uzsorának minősült az olyan „szerződés, amelyben valaki a vele szerződő fél szorult helyzetének, könnyelműségének, értelmi gyengeségének, tapasztalatlanságának, függő helyzetének vagy a nála elfoglalt bizalmi állásának kihasználásával kölcsön nyújtása s általában bármily szolgáltatás előlegezése fejében, vagy annak fejében, hogy a másik felet terhelő bármilyen kötelezettség teljesítésére halasztást enged, vagy a másik fél ellen fennálló valamely követelését módosítja vagy megszünteti, olyan vagyoni előnyt köt ki vagy szerez a maga vagy harmadik személy javára, amely a saját szolgáltatásának értékét feltűnően aránytalan mértékben meghaladja⁷”. Annak megállapításában, hogy a szolgáltatás értékét az ellenszolgáltatás-ként kikötött vagy szerzett vagyoni előny feltűnően aránytalan mértékben meghaladja-e, figyelembe kellett venni az eset összes körülményeit, s ha az ügylet természete különös kockázatvállalást is foglalt magában, ennek nagyságát is. Az uzsora magánjogi következménye a semmisség, illetve az eredeti állapot helyreállítása volt. A magánjogi szabályozás az alábbi érdekességeket veti fel. *Egyrészt* a törvény értelmében az uzsorás szerződésekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók az oly ügyletre, amelyet bejegyzett kereskedő mint hiteltnyerő köt, a kizsákmányoló ügyletre vonatkozó rendelkezései pedig nem alkalmazhatók bejegyzett kereskedőknek kölcsönös kereskedelmi ügyletére. *Másrészt* a törvényi szabályozás kifejezetten kiemelte, hogy ha a büntető és a polgári eljárás egyidőben volt folyamatban, a büntető bíróságnak a nála folyamatban levő eljárásról a polgári bíróságot értesítenie kellett. Ezen értesítés bírtokában a polgári bíróság dönthetett arról, hogy a per tárgyalását felfüggeszti-e. Azonban ha a büntető bíróság azért kereste meg a polgári bíróságot, hogy a kielégítési végrehajtási eljárást függeszse fel, akkor ennek a megkeresésének a polgári bíróság köteles volt eleget tenni.

Ha a büntető bíróság vád alá helyező, főtárgyalást vagy közvetlen idézést elrendelő határozatot hozott ezt a polgári bírósággal közölnie kell s ennek a határozatnak a polgári eljárásban a kielégítési végrehajtásra a bűnvádi eljárás jogerős befejezéséig halasztó hatálya volt.⁸ Ugyancsak halasztó hatálya volt a kielégítési végrehajtásra a büntető bírós-

⁶ Az uzsorabírászkodásról legújabbban PAPP ATTILA: *Uzsorabíróságok Magyarországon*. JURA 2012/2. szám. 148–159. pp. PAPP ATTILA: „Népi” ülnökök és a magyar igazságszolgáltatás – elválaszthatatlanul összefonódva? Kanizsa Rehab Nonprofit Kft. Kanizsa, 2016.

⁷ Az uzsoráról szóló 1932. évi VI. tc. 1. §.

⁸ V.ö.: A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896:XXXIII. tc. 266., 268., 283. §§.

ság jogerős ítéletének is, amellyel az uzorát megállapította. Ha a büntető bíróság az uzorát jogerős ítélettel megállapította, a polgári bíróságnak ezzel ellentétes ítélete ellen perújítási keresettel lehetett élni, még akkor is, ha a perújításra nyitvaálló törvényi határidő már lejárt.⁹

A magánjogi szabályozáson túl a büntetőjogi szankcionálásra az I. világháború alatt került sor. A háború esetére szóló kivételes intézkedésekről rendelkező 1912. évi LXIII. tc. ugyanis kimondta, hogy „ahol attól lehet tartani, hogy a fogyasztási cikkek árai a nem tényleges állományu legénységnek nagyobb számban történő bevonulása következtében aránytalanul és pedig nem indokolt mértékben fel fognak szökni, elrendelheti a ministerium, hogy ott a legszükségesebb élelmezési cikkekért követelhető legmagasabb árakat a közigazgatási hatóság megállapítsa. Ha a katonai előkészületek vagy a háború következtében a fogyasztási cikkek árainak nem indokolt mértékben aránytalanul való drágulása a katonaság elvonulása után, vagy más vidékeken jelentkezik, a közigazgatási hatóság javaslatára a ministerium elrendelheti, hogy a legszükségesebb élelmezési cikkekért követelhető legmagasabb árakat a közigazgatási hatóság arra az időre és ott is megállapítsa.”¹⁰ A hivatkozott rendelkezés a katonai szervek kezdeményezésére került a törvénybe, azonban a felhatalmazással a kormány a háború kitörését követően azonnal nem élt. Egy 1914 augusztus 5-i keltezésű körrendelet végrehajtási utasítása mindezt azzal magyarázza, hogy „az árak hatósági megállapítását a minisztérium mindaddig mellőzni kívánja, amíg a kényszerűség elkerülhetetlené nem teszi.”¹¹ A háborúnak a gazdaságra gyakorolt hatása azonban hamar érzékelhetővé vált, s így az 1915. évben sorra jelentek meg azok a rendeletek, amelyek egyes életszükségleti cikkek hatósági ármaximalizálásáról rendelkeztek.¹² E rendeletek közül ki kell emelni az 1915. november 23-án kelt 4207. számú M. E. rendeletet, amely már számos büntetőintézkedést tartalmazott. A szabályozás érdekessége, hogy a hatósági ármaximalizálását a helyhatóságokra bízta. A rendelet értelmében az alábbi magatartások minősültek kihágásnak. Egyrészt ha valaki a hatóság által kívánt adatokat a megszabott határidő alatt be nem jelenti, vagy nem a valóságnak megfelelően jelenti be, a készletet eltitkolja, elrejt, vagy a hatósági ellenőrzést megghiúsítja. Másrészt, ha valaki a helyhatóság által a hatósági ármegállapítás körében született rendeletét megszegi vagy kijátssza. Harmadrészt, ha valaki a mezőgazdasági vagy ipari üzem tulajdonosa vagy alkalmazottja, és az illető üzemben végzendő munkára a polgári vagy katonai hatóság által kirendelt egyénnek a kötelező ellátást megfelelően ki nem szolgáltatja, vagy vele szemben nem megfelelő bánásmódot tanúsít. Negyedrész, aki életszükségleti cikket a hatóságilag megszabott legmagasabb áron felül vagy hatóságilag megszabott legmagasabb ár hiányában — a piaci helyzetre tekintettel — aránytalanul magas áron hoz forgalomba. Ötödrész, aki nyereszkerés céljából életszükségleti cikket — anélkül, hogy annak forgalomba hozatalával hivatásszerűen vagy hivatásból folyóan foglalkoznék, vagy annak forgalomba hozatal céljából való megszerzésére hatósági engedélyt nyert volna — saját házi és

⁹ V.ö.: A polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. tc. 567. §.

¹⁰ 1912:LXIII. tc. 7. § (4)–(5) bekezdései.

¹¹ Magyarországi Rendeletek Tára 48-ik folyam II. kötet 1527–1529. Budapest, 1914.

¹² Lásd bővebben: TÓTH ÁRPÁD: *A hatósági árszabályozás és az árrágitó visszaélések problémái az első világháború idején Magyarországon*. Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica 2002/Különszám. Szeged, 2002. 258–260. pp.

gazdasági vagy üzemi szükségletét aránytalanul meghaladó mennyiségben beszerez, vagy a hatóság rendelkezése ellenére a forgalomból visszatart.¹³

Ilyen előzmények után a törvényi szintű szabályozásra 1916-ban került sor. Érdekes módon azonban a jogalkotó nem a Csemegi-kódexet módosította, hanem az árdrágító visszaélésekről külön törvényben, az 1916. évi IX. tc-ben rendelkezett. A törvény vétségé minősítette az árdrágító visszaéléseket, és több elkövetési magatartást is megállapított. Egyrészt, aki háború idején nyereszkeskedés céljából közszükségleti cikket anélkül, hogy annak forgalombahozatalával hivatásszerűleg vagy hivatásából folyólag foglalkoznék vagy annak forgalombahozatal céljából való beszerzésére hatósági engedélyt nyert volna, saját házi és gazdasági vagy üzemi szükségletét aránytalanul meghaladó mennyiségben beszerez, vétséget követ el, amelynek büntetése két évig terjedhető fogház és száz koronától húszezer koronáig terjedhető pénzbüntetés. *Másrészt* ugyanígy büntetendő az, aki háború idején nyereszkeskedés céljából közszükségleti cikket a hatóság rendelkezése ellenére saját házi és gazdasági vagy üzemi szükségletét meghaladó mennyiségben a forgalomból visszatart, valamint az, aki háború idején ily cikknek előállítására (termelésére) vagy forgalombahozatalára szolgáló üzemét a hatóság rendelkezése ellenére megszünteti vagy korlátozza. *Harmadrészt* ugyanígy büntetendő az, aki anélkül, hogy kereskedő vagy bejegyzett cégű ügynök volna, közszükségleti cikkeknek árusok vagy más kereskedők részére való közvetítésével foglalkozik.¹⁴ A vétségi szabályozás első köre három olyan magatartást állapít meg, amely közszükségleti cikkek engedély nélküli forgalombahozatalára vonatkozik. Ezen túl azonban az érintett cikkek visszatartását illetve megsemmisítését is büntetni rendelte, hiszen az, aki közszükségleti cikket kellő indok nélkül megsemmisít, értékében lényegesen csökkent, használhatatlanná tesz, rendeltetésétől lényegesen eltérő célra használ fel, alakít vagy változtat át, vétséget követ el, amelynek büntetése három évig terjedhető fogház és száz koronától húszezer koronáig terjedhető pénzbüntetés. A szabályozás sajátossága, hogy a közszükségleti cikkek indokolatlan megsemmisítését jóval szigorúbban büntette a jogalkotó. S végül a harmadik szankcionálni kívánt esetkör értelmében, aki részt vesz oly összebeszélésben vagy egyesülésben, amelynek célja a fent említett cselekmények valamelyike, az a fent említett büntetéssel büntethető kivéve, ha az összejövetelet a hatóság tudomására hozta. Ez utóbbi egy klasszikus előkészületi magatartásnak minősült, amelynek sui generis bűncselekményként való meghatározása a korszakban szokatlan, főleg ha figyelembe vesszük azt, hogy a Csemegi-kódex ekkor még ilyen jellegű bűncselekmény meghatározást nem tartalmazott. Nemcsak az anyagi szabályok voltak szokatlanok, hanem az eljárásjog terén is tartalmazott a szabályozás eltérést, ugyanis gyorsított bűnvádi eljárást rendelt alkalmazni. A szabályozás egésze 1920-ig maradt hatályban, amikor az 1920. évi XV. tc. azt hatályon kívül helyezte és újraszabályozta a bűncselekményt, amely egészen a második világháború végéig hatályban maradt.

Az uzsorabíróság első alkalommal Bucsek Károly 27 éves vegyész mérnök és bűntársainak árdrágítási ügyét tárgyalta. A kir. ügyészség azzal vádolta Bucsek mérnököt,

¹³ A m. kir. minisztérium 1915. évi 4.207. M. E. számú rendelete, a lakosságnak eletszükségleti cikkekkel ellátásáról és az árdrágító visszaélésekről, 16-17. §., Magyarországi Rendeletek Tára, Magyar Királyi Belügyminisztérium, Budapest, 1915., 1774.

¹⁴ 1916:IX. tc. 2-3. §§.

hogy azt a 300 kg.-nyi benzint, amit a földművelésiügyi miniszteriumtól kizárólag mezőgazdasági üzemi célokra kapott, Danzinger László mechanikus és Kaiser Zsigmond kereskedő segítségével a maximális árnál drágábban eladta. Az uzorabíróság ezért Bucsek Károlyt 10 hónapi fogház és 25.000 korona pénzbüntetésre ítélte el és mellék-büntetésül a vádlott politikai jogait 3 évi időtartamra felfüggesztette. A 25.000 korona pénzbüntetést nem fizetése esetén 4 hónapi fogházra változtatta át. Kötelezte az uzorabíróság Bucsket, hogy vagyoni elégtétel címén 3270 koronát fizessen végrehajtás terhe mellett a kincstárnak. Ezenkívül kimondta az uzorabíróság, hogy Bucsek iparendélyét elkobozza és kötelezte az ítéletnek a Pesti Hírlapban való közzétételére is. Denzinger 6 hónapi fogházra, 15.000 korona pénzbüntetésre ítélték és kötelezték 1200 korona vagyoni elégtétel megfizetésére. Ezt a vádlottat azonkívül eltiltotta az uzorabíróság attól, hogy közszükségleti cikkekkal kereskedjék és kötelezte, hogy az ítéletet az Új Nemzedékben közzétesse. Kaiser Zsigmond vádlottat 8 hónapi fogházra és 20.000 korona pénzbüntetésre ítélték s a rávonatkozó ítéletet a Budapesti Hírlapban tartozott közzétenni. Az utóbbi két vádlott kötelező volt ezenkívül az ítélet büntetést tartalmazó részét üzletének ajtaján vagy kirakatába feltűnő helyen félesztendőn keresztül kifüggesztve tartani. Az uzorabíróság egyik vádlottal szemben sem alkalmazta a botbüntetést. Az elítéltek semmisségi panaszt jelentettek be az ítélet ellen. A magy. kir. Kúrián Vargha Elemér tanácselnök elnöklésével és Mody Béla kúriai bíró előadása mellett foglalkozott az ügyel és valamennyi semmisségi panaszt elutasította. Így az uzorabíróság első ítéletét a legfelsőbb bíróság is jóváhagyta és az jogerőssé vált.

III.

Bár az uzorabíróság eredetileg az árdrágító visszaélések felszámolására jött létre, a két világháború közötti Magyarországon, illetve a második világháború után politikai természetű ügyeket is tárgyal, amelyek az alábbi jogeseteből is kitűnnek.

Bene Imréné Szőke Margitot a bíróság bűnösnek mondta ki árdrágító visszaélés vétésében. A derecskei születésű 45 éves kétgyermekes özvegy vádlottat a bíróság 1 hónapi fogházbüntetésre ítélte, a politikai jogok gyakorlásának a felfüggesztését azonban mellőzte. Az uzorabíróság által megállapított tényállás értelmében a vádlott 1946. augusztus 9-én 5 kg vöröshagymát vitt eladás végett a piacra. A hagyma kilogrammjáért a vevőktől 40 fillért kért. Az árakat ellenőrző rendőrségi közeg a vádlottat tetten érte és árújával együtt a rendőrségre előállította. Az 5 kg hagymát a Derecske község közéleti hivatalának adták át. A főtárgyaláson a vádlott tagadta bűnösségét és azzal védekezett, hogy nem tudta, hogy a piacon az ártáblázon a hagymának hatóságilag megállapított legmagasabb ára ki volt írva és csak a többi eladótól érdeklődte meg a hagyma árát. A terhelt elismerte, hogy a hagymákat csomónként árulta, és egy csomó, ami fél kilogramm lehetett, 20 fillérért kínált. Mindez azért fontos, mert a hagyma hatóságilag megállapított maximális ára az ország egész területén az elkövetés időpontjában fél kilogrammonként 16 fillér volt, amelyet a derecskei piacon kihelyezett ártáblázat is

tartalmazott.¹⁵ Ebből adódóan a vádlott azzal sem tudott érdemben védekezni, hogy a hatósági ármaksimalizálásról, illetve annak mértékéről nem tudott.¹⁶ A vádlott bűnösségét nem tagadta, azonban védekezése, amely az összszerúségre vonatkozott alaptalannak bizonyult, így a bíróság a 8800/1946 M. E. rendelet 1. §-a alapján megállapította az árdrágító visszaélés vétségét. A tényállásból is nyilvánvaló, hogy az elkövető magatartása nem irányult bűncselekmény elkövetésére, azonban tette mégis tényállásszerű volt. Ebből adódóan, bár a cselekmény tárgyi súlya elenyésző volt, a büntetést mellőzni nem lehetett. A bíróság a büntetés kiszabása során enyhítő körülményként értékelte a büntetlen előéletet, és a bűncselekménnyel okozott kár csekély voltát. Ezt támasztja alá is, hogy a politikai jogok gyakorlásának a felfüggesztésétől eltekintett. Az érdekessége abban áll, hogy mai szemmel is nyilvánvaló, hogy a termék piacon történő eladása magában foglalja az ár alkuképességét, amelyet azonban a korszakban uralkodó, és részben politikai természetű ármaksimalizálás felülírt, és attól még a legcsekélyebb eltérés sem volt megengedett.

Egy másik ügyben szintén politikai színezetű ítélet figyelhető meg. Futó Imre és társai esetében már az ítélet rendelkező része is érdekes, hiszen a vádlottak ismertetése során a szokásos azonosításra alkalmas adatokon kívül két érdekesség is található, ami az uzsorabírósági ítéletek során általánossá vált. Egyrészt a vádlottak estén rendre feltüntette a bíróság azt, hogy katonaviseltek voltak-e. A két világháború közötti büntető-ítéletekben ilyen nem találunk, legfeljebb csak akkor, ha a bíróság az I. világháborúban való részvételt enyhítő körülményként szerette volna figyelembe venni. Másrészt különös ismertető jelként a bíróság utalt a vádlott vagyoni helyzetére, amely sajátos színezetet ad az árdrágító bűncselekményeknek. Jelen esetben ez az alábbiak szerint jelent meg. „*Futó Imre* nő, Ludmann Eszterrel, aki 1893 január 24.-én született Nádudvaron, ugyanottani lakos, magyar állampolgár és anyanyelvű, két gyermeke van, malomtulajdonos, katona volt, 6 elemi iskolai végzettsége van, különös ismertető jele nincs, 50.000 Ft. értékű vagyona van, apja: néhai Imre, anyja: Papp Eszter, bűnös 1 rendbeli a 8800/1946 M.E. sz. rendelet 15.§.-ába ütköző felügyelet és ellenőrzés elmulasztásával elkövetett vétségben. Ifj. *Futó Imre*, aki 1926 december 6.-án Nádudvaron született, ugyanottani lakos, nőtlen, magyar anyanyelvű és állampolgár, malmi könyvelő és felelős üzemvezető, katona volt, 4 polgári iskolai végzettsége van, különös ismertető jele nincs, vagyontalan, apja: Imre, anyja: Ludmann Eszter, bűnös, mint a *Futó Antal*, *Futó Imre*, *Olajos Ferenc*, *Kocsis Istvánnak* a Btk 70.§.-a szerinti tette társa 1 rendbeli a 8800/1946 M. E. sz. rendelet 7.§.-ának 1 pontjába ütköző és a 9.§.2.bekezdés 2.3. és 4.pontja szerint minősülő közellátás érdekét veszélyeztető büntetettben, továbbá 1 rendbeli, a 8800/1946 M. E. sz. rendelet 1.§.1.első tételébe ütköző és a 9.§.2.bekezdés 2.3. és 4.pontja szerint minősülő árdrágító visszaélés büntetettben, 1 rendbeli, a 8800/1946 M. E. sz. rendelet 1.§.1. első tételébe ütköző és a 9.§.2.bekezdés 2.pontja szerint minősülő árdrágító visszaélés büntetettben. *Futó Antal*, aki 1923 augusztus 16.-án született Nádudvaron, ugyanottani lakos, nőtlen, magyar állampolgár és anyanyelvű, malmi könyvelő, katona volt, vagyontalan, kereskedelmi érettségét tett, apja: Imre, anyja: Ludmann Eszter bűnös a Btk 70.§.-a szerinti tette társa 1 rendbeli a 8800/1946 M. E. sz. rendelet 7.§.1.pontjába ütköző és a 9.§.2.bekezdés 2 és 3 pontja szerint minősülő közellátás

¹⁵ V. ö.: 91.360/1946 KM.sz. rendelet

¹⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára (MNL HBML) XXV.2/d.1. B.4914/1946.

érdekét veszélyeztető büntetben, továbbá 1 rendbeli, a 8800/1946 M. E. sz. rendelet 1.§.1.pont első tételébe ütköző és a 9.§.2.bekezdés 2.és 3.pontja szerint minősülő árdrágító visszaélés büntetében. *Futó Imre*, nős Bíró Emmával, ki 1917 szeptember 1.-én született Nádudvaron, ugyanottani lakos, magyar anyanyelvű és állampolgár, segédmolnár, katona volt, 6 elemít végzett, vagyontalan, apja: Sándor, anyja: Jakab Zsuzsanna, továbbá Olajos Ferenc nős Técsi Vilmával, aki 1901 május 25.-én született Földesen, nádudvari lakos, magyar anyanyelvű és állampolgár, 1 gyermeke van, főmolnár, katona volt, 6 elemít végzett, vagyontalan, apja néhai Ferenc, anyja: néhai Kállai Eszter és Kocsis István nős Szűcs Eszterrel, aki április 1.-én született Nádudvaron, ugyanottani lakos, magyar anyanyelvű és állampolgár/ 2 gyermeke van, malmi mázsás, 5 elemít végzett, vagyontalan, apja: néhai Antal, anyja: Nyekos Julianna, bűnös...1 rendbeli, a 8800/1946 M. E. sz. rendelet 7.§.1.pontba ütköző és a 9.§.2.bekezdés 2. És 3. Pontja szerint minősülő közellátás érdekeit veszélyeztető büntetben, továbbá 1 rendbeli 8800/1946 M. E. sz. rendelet 1.§.1.pont első tételébe ütköző és a 9.§.2.bek.2.pőontja szerint minősülő árdrágító visszaélés büntetében. *Balassi József* aki 1922 február 2.-án született Nagyiványon, ugyanottani lakos, nőtlen, magyar anyanyelvű és állampolgár, fuvaros, katona volt, 4 elemít végzett, vagyontalan, apja: Imre, anyja: Horváth Julianna, bűnös 1 rendbeli a 8800/1946 M.E. sz. rend.7.§.1.pontjába ütköző és a 10.§.1 bekezdés szerint minősülő közellátás érdekét veszélyeztető vétségben, továbbá a 8800/1946 M.E. sz. rendelet 7.§.5.pontjába ütköző és a 9.§.1.bekezdés szerint minősülő közellátás érdekeit veszélyeztető büntetben és a 8800/1946 M.E. sz. rendelet 8.§.1.pontjába ütköző és a 9.§.1.bekezdés szerint minősülő közellátás érdekét veszélyeztető büntetben.¹⁷

A kiszabott büntetések értelmében a bíróság *Futó Imre* vádlottat 5 évi fogházbüntetésre, 3 évi politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésére és ugyanilyen időtartamú hivatalvesztésre ítélte. Ifj. *Futó Imre* vádlottat elsőfokon összbüntetésként halálbüntetésre ítélte, amelyet zárt helyen és kötél által kellett végrehajtani. A bíróság rendelkezett arról is, ha a halálbüntetést szabadságvesztés büntetésre enyhítenék, akkor ezen túlmenően mellékbüntetésként 10 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére, továbbá a 12.§. alapján 500 Ft. vagyoni elégtétel megfizetésére, a 12.§.2. bekezdése alapján Nádudvar községből 5 évre való kitiltásra, a 3.bekezdés alapján az ítélet rendelkező részének az elítélt költségére a Debrecen című napilapban való közzétételére és a 4.bekezdés alapján a malomiparral kapcsolatos foglalkozástól 5 évre való eltiltásra, mint mellékbüntetésre kell ítélni. *Futó Antal*, *Futó Imre*, *Olajos Ferenc* és *Kocsis István* vádlottakat összbüntetésként 10 évi fegyház végrehajtási fokozatban letöltendő szabadságvesztés büntetésre, 10 évi hivatalvesztésre és politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésére ítélte. Ezen túlmenően a vádlottak költségén Debrecen című napilapban való közzétételt, illetve a malomipari tevékenységtől 5 évre való eltiltást, mint mellékbüntetésre szabott ki az elsőfokú bíróság. *Balassi József* esetén 5 évi börtönbüntetést és ugyanilyen tartalmú hivatalvesztést illetve politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését, valamint 500 Ft vagyoni elégtétel megfizetését szabta ki az uzsorabíróság. *Balassi József* esetén is az ítélet rendelkező részét a vádlott költségén közzé kellett tenni a Debrecen című napilapban.¹⁸

¹⁷ HBML.XXV.3/c.59.d. 1145/1948.

¹⁸ HBML.XXV.3/c.59.d. 1145/1948.

Önmagában a rendelkező rész elolvasása és a büntetések értelmezése során igen súlyos bűncselekmény elkövetésére gondolnánk, hiszen a II. világháborút megelőző ítélkezési gyakorlat a halálbüntetést, csak kivételes esetben, elsősorban több emberen elkövetett gyilkosság esetén tartotta megengedhetőnek. Összehasonlításképpen 1920-1925 között a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén kevesebb, mint 5 halálbüntetés került kiszabásra, míg országos szinten 1895-1900 között eggyel sem találkozunk. Az uzsorabíróság a vádlottak előadása, Hübéresi Sándor, Pécsi Mihály, Fehér Gyula tanúk vallomása, dr.Márton András szakértő vallomása és véleménye, továbbá vádlottak erkölcsi és vagyoni bizonyítványai a nyomozás során a rendőrségen, továbbá az államügyészségen tett és a főtárgyaláson eléjük tárt vallomásaik, szakértőnek a nyomozás során tett és a főtárgyaláson teljes terjedelmében fenntartott és ismertetett szakvéleménye, valamint a főtárgyaláson ismertetett és bűnjelként lefoglalt könyvek adatai alapján a következő tényállást állapította meg. A nádudvari hengermalom id. Futó Imre és neje tulajdonát képezte, amely malom a család tagjainak vezetése alatt állt egészen annak bezárásáig. 1947 augusztus hónap elején, vagyis addig, amíg ifj. Futó Imre az orosz hadifogságból haza nem tért, a malmot id. Futó Imre vezette. Az ő vezetésének ideje alatt a malom ügyvezetésében és ügymenetében semmi kifogásolható körülmény fel nem merült, a malom törvényesen működött. Amikor a malmot ifj. Futó Imre átvette és ő lett a felelős üzemvezető, elsősorban is tájékozódott a malom helyzetéről és annak során arra a meggyőződésre jutott, hogy a malmot terhelő köztartozásokat O.T.I. hátrálékokat, a munkások még ki nem fizetett bértartozásait, valamint a legszükségesebb javítást és beruházási munkálatokat a malom rendes ügymenete mellett előálló bevételekből fedezni nem tudja. Így, hogy elkerülje a végrehajtást, és rendezni tudja a malom anyagi helyzetét a bevételek fokozását rendelte el úgy, hogy engedély nélkül is teljesített őrléseket, amelyekért a törvényben előírtól eltérően mázsánként 20 Ft-ot kért. Az így teljesített őrlések mennyisége október hó 31-ig összesen 651 q búza és 65 q 79 kg árpa volt, amelyet legnagyobb részben kis, 5-50 kg-os tételekben meg nem állapítható számú és nevű egyéneknek örölt meg úgy, hogy az öröltetőknek vagy egyáltalán nem volt őrlési engedélyük, vagy ha volt, akkor az őrlési engedélyben feltüntetett mennyiségen felül is megörölte azt a mennyiséget, amit a malomba behoztak.

Az illegális őrlések behozták a várt bevételt, azonban azt még legalizálni kellett. Mivel az őrlések egy része engedély nélkül történt, így azokat a könyvekbe felvinni nem lehetett, azaz legális bevételként nem lehetett feltüntetni. Kiadásként szintén nem lehetett a pénztárkönyvbe feltüntetni, mert úgy a legális bevételeket figyelembe véve a pénztárkönyv kiadási oldala magasabb volna, mint a bevételi oldal, ezért elhatározta, hogy a malomban kétféle könyvet fog vezetni, éspedig olyanokat, amelyekben csak a malom szabályos őrlései lesznek bevezetve és a saját használatára olyan könyveket is, amelyekbe minden őrlést bevezet. Az ezekhez szükséges adatokat úgy szerezte be, hogy Kocsis István mázsásnak utasítást adott, hogy minden a malomba behozott és általa lemázsált terményről naponta készítsen kimutatást és azt neki esetenként adja át, úgyszintén minden reggel utasításba adta Olajos Ferenc főmolnárnak, hogy aznap mennyi és milyen fajta terményt kell megörölni, vagyis az aznapi malter mi legyen. Olajos Ferenc a napi maltermennyiséget mindennap bejelentette. Az így beszerzett adatokból és a vámcsere napló adataiból mindennap pontosan meg tudta állapítani, az

aznap megőrölt terménymennyiséget, amelyből levonta az engedély alapján végzett őrlés mennyiségét, amit a vámcseré napló adatai alapján lehetett megállapítani és így készítette el utólag a törvényesen vezetni kellett könyveket és állította össze azokat a könyveket, amelyeket a saját használatára vezetett, és amelyekbe minden őrlést pontosan bejegyzett. A nyomozás során a kétféleképpen vezetett könyvek előkerültek és azoknak a különbözete adta azt a pontosan megállapítható mennyiségeket, amit a malomban engedély nélkül őrltek meg. Olajos Ferenc főmolnárnak még augusztus hónap folyamán feltűnt, hogy a malterkönyv adatai nem fedik a ténylegesen képzett malter adatait, vagyis, hogy a malomban engedély nélküli őrlések is folytak, azonban ahelyett, hogy erről illetékes helyen nyomban jelentést tett volna, csupán Futó Antalnak tett erről említést, majd annak jelenlétében figyelmeztette ifj. Futó Imrét, hogy az engedély nélküli őrlésekkel hagyjon fel, mert „emiatt nem akar börtönbe kerülni”¹⁹. Mindez azért érdekes, mert a vallomásokból a bíróság megállapította, hogy Olajos Ferenc és Futó Antal tudtak az engedély nélküli őrlésekről, és ez ellen ifj. Futó Imrénél tiltakoztak is, azonban a bíróság ezt úgy értékelte, hogy a tiltakozás önmagában nem volt elegendő a súlyos visszaélés megakadályozására.²⁰ A tevőleges elhárítás hiányának a tényét Futó Imrénél is megállapította a bíróság, aki ha nem is folyt be az utóbbi időben a malom vezetésébe, de sokat tartózkodott a malomban, ott a feleket fogadta s így mint a malom ügyeiben jártas egyénnek észlelnie kellett és észlelte is azt, hogy nemcsak engedély alapján őröl a malom, hanem az engedély nélküli őrléseket is végez. Futó Imre is tudomással bírt az engedély nélküli őrlésekről, úgyszintén Kocsis István mázsás is, s előbbinek felelőssége még fokozottabb, mert ő volt az üzemi bizottság elnöke, s annak dacára eltúrta a szabálytalanságokat, Kocsis István pedig a napi adatok gyűjtésével és mázsálói tényével bizonyíthatóan szintén tudott azokról. A malomban dolgozókra megállapított tényállás az alábbi sajátosságokkal bír. Egyrészt a malombeli szabálytalanságok és illegális őrlések akkor kezdődtek, amikor ifj. Futó Imre a malom vezetését átvette. Másrészt kifejezetten az ő utasítására végeztek illegális őrléseket, és az illegális bevétel elrejtésére ő vezette be a kettős könyvelést. Harmadrészt a malombeli dolgozók ifj. Futó Imre utasításait hajtották végre, s bár a vezető előtt tiltakoztak, magatartásuk tényállás-szerűségét a munkáltatói utasításnak való engedelmesség adta.

Balassi József vádlottal kapcsolatosan az uzsorabíróság tényként állapította meg, hogy ő szüleivel közösen gazdálkodott és a család négy tagból állt, négy hold földjük volt és 20 kat.hold bérletük. Az általuk megmunkált földön mindössze 6 q búzájuk termett, a fejadagjuk, mint nehéz testi munkát végző mezőgazdasági munkásoknak fejenként 260 kg búza, vagyis összesen 10 q és 40 kg búza volt, amelyet azonban a földjükön termett 6 q búza nem fedezett. Azonban joga volt ezt a szükségletnek megfelelő mértékben vásárlás útján kiegészíteni, amit meg is tett és Ó.Nagy Sándor nádudvari lakostól vásárolt 10 q búzát. Abban az időben az volt az adóhivatal gyakorlata, hogy őrlési engedélyt csak az kaphatott, aki igazolta, hogy adója ki volt fizetve. Mivel a Balassi által történt búzavásárlás idején az egész adója nem volt még kifizetve, így csak arányosan kaphatott volna őrlési engedélyt. Azért, hogy az Ó. Nagy Sándortól vásárolt 10 q búzát teljes egészében megőröltethesse, Csibi Kálmántól kölcsön kérte őrlési tanúsítványát, s

¹⁹ HBML.XXV.3/c.59.d. 1145/1948.

²⁰ HBML.XXV.3/c.59.d. 1145/1948.

így két őrlési tanúsítvánnyal öröltetett. Az őrlés eredményeképpen a lisztet pedig szintén szállítási engedély nélkül Nagyivánba szállította. Mindezekből adódóan „tényként állapítja meg továbbá az uzsorabíróság azt is, hogy kisebb mennyiségű búzát engedély nélkül öröltetett a Futó malomban, melynek mennyisége azonban megállapítható nem volt, továbbá, hogy ugyanitt ifj.Futó Imre és Futó Antaltól meg nem állapítható mennyiségű nullás lisztet és kenyérlisztet vásárolt engedély nélkül és a nullás lisztért kilogrammonként 3 forint 80 fillért, a kenyérlisztért pedig kilogrammonként 2 forint 80 fillért fizetett.”²¹ Balassi esetén tehát a tényállásszerűség a részben engedély nélküli öröltésben, részben pedig a hatósági ármaximum feletti lisztvásárlásban figyelhető meg, még akkor is, ha utóbbi mennyisége nem volt bizonyítható.

Id. Futó Imre a megállapított tényállás szerint tevélegesen semmivel sem járult hozzá a bűncselekmény elkövetéséhez. Így az eljárás során ő azzal védekezett, hogy az illegális őrlésről nem volt tudomása, hiszen már nem ő vezette a malmot, és az őrlési folyamatban sem vett részt. A bíróság az értesülés hiányát nem fogadta el védekezési alapként. Mindezt azzal indokolta, hogy a vádlott maga is elismerte, hogy sokat tartózkodott a malomban, s mint a szakmában jártas ember számára nyilvánvaló kellett, hogy legyen az, hogy mi történt ott. Továbbá a bíróság életszerűtlennek tartotta azt, hogy a vádlott ne kérdezte volna meg a fiát arról, hogy a malom tartozásait, illetve a többletbevételt honnan szerezte.²² Mindez azért érdekes, mert a többi vádlottól eltérően id. Futó Imre nem állt alkalmazásban és az őrlésben illetve a malom vezetésében sem vett részt. Így a bíróság a tényállásszerűséget esetében – megkérdőjelezhetően – arra alapozta, hogy jelen volt a bűncselekmény helyszínén illetve arra, hogy I. rendű vádlottal rokoni kapcsolatban állt.

Ifj. Futó Imre az engedély nélküli őrlést elismerte, azonban az engedélytől és hatósági ártól eltérő adásvételt nem. Előadta, hogy a kettős könyvelést egyedül ő végezte, s arról az alkalmazottaknak nem volt tudomása. A vádlott enyhítő körülményként hozta fel, hogy a malom vezetésének átvételét követően az rendkívül rossz anyagi helyzetben volt, komoly köztartozásokat halmozva fel. A terhelt védekezése arra irányult, hogy a malom volt a család egyetlen megélhetési forrása, így mindent meg kellett tenni a csőd elkerülése érdekében. Ez vezette az illegális őrlésre, de csak olyan mennyiségben, hogy a tartozásait rendezni tudja. Ennek alátámasztására előadta, hogy „saját személyére csupán annyit költött, hogy miután az orosz hadifogságból teljesen lerongyolódottan tért haza, vett magának egy pár cipőt, egy öltözet ruhát, egy kalapot, és egy kabátot, amivel bizonyítani kívánta azt is, hogy nem szándékozott nagyobb mennyiségű illetéktelen nyereséget elérni. ...”²³ I. rendű vádlottal szemben a vád két lábon állt: illegális őrlés és illegális adásvétel. Az utóbbit a vádlott nem ismerte el, azonban Hübéresi Sándor, Pécsi Mihály és dr. Márton András és Fehér Gyula tanúk vallomásaival kétségtelenül bizonyítást nyert a Balassi részére történő eladás ténye, a mennyiség meghatározása nélkül.

A tényállás illetve a vádlottak elkövetési magatartásának a megítélésekor az alábbi sajátosságok rajzolódnak ki. Egyrészt tevélegesen elkövetési magatartást ifj. Futó Imre fejtett ki mind a két vádpont esetén, illetve Balassi József az engedély nélküli szállítás esetén. Minden más vádlott nemleges magatartására alapította a bíróság a bűnösséget.

²¹ HBML.XXV.3/c.59.d. 1145/1948.

²² HBML.XXV.3/c.59.d. 1145/1948.

²³ HBML.XXV.3/c.59.d. 1145/1948.

Másrészt ifj. Futó Imre kivételével szinte minden vádlott azzal védekezett, hogy nem tudott az illegális őrlésről, vagy nem volt tisztában tevékenysége törvénytelen voltáról. Ez utóbbit a bíróság rendre azzal háritotta el, hogy a jogszabály nem ismerése nem mentesít a felelősség alól, illetve a gabonafélékre vonatkozó jogszabályi előírások annyira közismertek, hogy azok nem tudásával senki sem védekezhet. Érdekes, hogy a bíróság egyáltalán nem foglalkozott két körülménnyel. Egyrészt figyelmen kívül hagyta ifj. Futó Imre azon kijelentését, hogy csak ő tudott a malomban zajló illegális őrlésről, illetve, hogy az ő utasítására történt a malomban minden őrlési tevékenység. Másrészt a bíróság nem vizsgálta a vádlottak esetleges részesi megítélését, hiszen a vádirattól kezdődően valamennyi eljárás alá vont személy tettesként volt megjelölve.

Nemcsak a tényállás megállapítása, hanem a büntetékiszabás is politikai természetű kölcsönöz az ügynek. A bíróság enyhítő körülményként értékelte a vádlottak büntetlen előéletét. Ezen túlmenően más enyhítő körülményt azonban nem fogadott el. Mindez azért visszás, mert a védelem is rávilágított arra a tényre, hogy az I. rendű vádlott által elért illetéktelen nyereség elenyésző volt. Ifj. Futó Antal ugyanis az illegális őrlést 20 Ft-os őrlési díjjal végezte, míg a hatóságilag megállapított ármáximo 15 Ft volt mázsánként. Szintén figyelmen kívül hagyta a bíróság azt a tény is, hogy az illegális őrlések kis tételekben történtek, azaz „kis embereken” kívánt ezzel segíteni. Mindezekkel szemben viszont súlyosító körülmény volt, hogy az illegális őrlés ténye a kenyérelátást veszélyeztette, ezért a „bíróság úgy találta, hogy elretentő példaadás okából is az egyéni bűnösségi fokukkal és a cselekmény tárgyi súlyával a cselekményükre megállapított legmagasabb büntetés áll arányban.”²⁴

Összességében megállapítható, hogy a bíróság eredetileg árdragító visszaélések megítélésére jött létre, azonban a második világháborút követően, a jelentős hatásköri bővítések átalakították a bíróság funkcióját, és adott esetben lehetővé tették a legsúlyosabb büntetés kiszabását is. Bár a szakirodalom általánosságban különbírásként definiálja az uzorabíróságot, azonban a fiatakorúak bíróságához, illetve a kartellbíráshoz hasonlóan csak árnyaltan értelmezhető. Ennek oka egyrészt az, hogy valójában a törvényszékeken belül szerveződtek uzorabírási különtanácsok, másrészt pedig az összetétele is sajátos volt. Az uzorabírási különtanács öt tagból alakult. A tanács az igazságügyminiszter által kijelölt szakbíróból, illetve munkásbírákból állt, akiket az igazságügyminiszter az egyes tanácsokba az üzemi bizottságok által időnként összeállított névjegyzékből sorshúzás útján osztott be. A munkásbírák jegyzékét a budapesti ítéltábla kerületében minden legalább kétezer munkavállalót foglalkoztató ipari üzem, a vidéki ítéltáblák kerületében legalább minden ötszáz munkavállalót foglalkoztató ipari üzem üzemi bizottsága állította össze az üzemben alkalmazott fizikai munkások közül úgy, hogy minden száz munkavállalóra egy munkásbíró esett.

²⁴ HBML.XXV.3/c.59.d. 1145/1948.

LÁSZLÓ PAPP

THE USURY COURT

(Summary)

In case of analysis of justice's uniformity the investigation of special courts is inevitable. In this treatise I intend to review 20th century development of a special court which dealt with usury cases. I elaborated substantive and procedural regulation which have reference to usury. The legal historical significance and speciality of usury courts may be characterised by a dichotomy because it had civil and criminal competences. The origin of dichotomy ensue from legal institution of usury. The procreation and competence-increase of usury court was principally originated in two World Wars.